

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ДОГОВОРУ ПРО СПІЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

DEFINITION AND FEATURES OF JOINT VENTURE AGREEMENT

Юркевич Ю.М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
юридичного факультету*

Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті на основі аналізу чинного законодавства України та практики його застосування здійснено загальнотеоретичну характеристику договору про спільну діяльність, проаналізовано його поняття та ознаки. За результатами дослідження висловлено власну позицію щодо вдосконалення чинного законодавства України у цій сфері.

Ключові слова: договір, спільна діяльність, просте товариство, об'єднання вкладів, спільне майно.

В статье на основе анализа действующего законодательства Украины и практики его применения осуществлена общетеоретическая характеристика договора о совместной деятельности, проанализированы его понятие и признаки. По результатам исследования высказана своя позиция по совершенствованию действующего законодательства Украины в этой сфере.

Ключевые слова: договор, совместная деятельность, простое товарищество, объединения вкладов, общее имущество.

On the basis of analysis of current legislation of Ukraine and practice of its application the general theoretical description of the joint venture agreement has been made and also its concept and features have been analyzed. According to the survey the own opinion in improving the current legislation of Ukraine in this sphere has been expressed.

Key words: contract, joint activities, simple company, union of contributions, joint property.

Постановка проблеми. У ході реалізації соціальних та економічних прав в учасників цивільного та господарського обігу виникає необхідність діяти спільними зусиллями. Тому договір про спільну діяльність є однією із головних форм здійснення такої діяльності. Водночас недостатня ефективність у правовому регулюванні відносин учасників спільної діяльності зумовлює потребу спрощення процедури відкриття і ведення спільної господарської діяльності, зменшення впливу державних органів на діяльність її учасників, підвищення рівня захисту прав інвесторів, удосконалення механізму відповідальності учасників за зобов'язаннями тощо, а детальний теоретичний аналіз договору про спільну діяльність, дослідження його поняття та ознак є актуальними та мають науково-практичне значення.

Аналіз останніх досліджень. Цьому питанню присвячені наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема О.Є. Блажівської, Ю.А. Дмитрієвої, В.М. Коссака, О.А. Підпригори, В.В. Рєзнікової, Р.О. Стефанчука, Є.О. Харитонова, І.О. Ястремської та багатьох інших. У свою чергу, в період реформування чинного законодавства України з'ясування правової природи договору про спільну діяльність потребує комплексного дослідження.

Метою статті є здійснення на основі чинного законодавства України та практики його застосування аналізу поняття договору про спільну діяльність та визначення його ознак.

Виклад основного матеріалу. У юридичній літературі зазначено, що своє походження договір про спільну діяльність веде ще від давньоримського договору товариства [1, с. 14]. О.А. Підпригора та

Є.О. Харитонов зазначають, що характерною ознакою *societas* була спільність майна, ступінь якої визначався в договорі [2, с. 400]. В окремих наукових джерелах висловлюється позиція, що на конструкції договорів схожих до *societas* можна натрапити і в пам'ятках права Київської Русі [3, с. 532], а у книзі Загальних цивільних законів, яка була видана для територій, що в 1811 році належали до австрійського цесарства, був передбачений договір про спільноту дібр або спілковий договір (§§ 1175-1216); зокрема, О.М. Огоновський зазначав, що субстратом кожної спілки є майно або праця, або також одне й друге [4, с. 206].

ЦК УРСР 1922 року [5] передбачав такі види товариств: просте товариство; повне товариство; товариство на віру; товариство з обмеженою відповідальністю; акційне (пайове) товариство. При цьому, за договором товариства, двоє або кілька осіб зобов'язувалися одна перед однією об'єднати свої вклади і разом діяти для досягнення спільної господарської мети. Своєю чергою, вкладом визнавалося все, що кожний товариш вкладав до спільної справи, чи будуть то гроші, інше майно, чи послуги. У ЦК УРСР 1963 року [6] термін «просте товариство» фактично був замінений на поняття «договір про сумісну діяльність». Відповідно до ст. 430 ЦК УРСР 1963 року, за договором про сумісну діяльність сторони зобов'язувалися сумісно діяти для досягнення спільної господарської мети, як-то: будівництво і експлуатація міжколгоспного або державно-колгоспного підприємства або установи (що не передаються в оперативне управління організації, яка є юридичною особою), будівництва водогосподар-

ських споруд і пристроїв, будівництво шляхів, спортивних споруд, шкіл, родильних будинків, жилих будинків тощо. Громадяни могли укладати договір про сумісну діяльність лише для задоволення своїх особистих побутових потреб, а договори про сумісну діяльність між громадянами і соціалістичними організаціями не допускалися.

Згідно із ч. 1 ст. 1130 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), за договором про спільну діяльність сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить законів [7]. Варто також зауважити, що, починаючи з 24 липня 2014 року, в Україні можуть створюватися спільні комунальні підприємства, які діють на договірних засадах спільного фінансування (утримання) відповідними територіальними громадами – суб'єктами співробітництва (ст. 63 Господарського кодексу України (далі – ГК України) [8], Закон України «Про співробітництво територіальних громад» від 17.06.2014 [9]).

Як зазначається у юридичній літературі, найбільш значимою для цивільно-правових договорів є дихотомічна класифікація, що базується на одній з трьох підстав: (1) момент виникнення договору; (2) наявність зустрічного задоволення; (3) розподіл обов'язків між сторонами [10, с. 65]. У зв'язку з цим, при визначенні правової природи договору про спільну діяльність необхідно з'ясувати його місце у таких групах: консенсуальні та реальні договори; відплатні та безвідплатні договори; односторонні та двосторонні договори.

Найбільшого поширення набула точка зору, відповідно до якої, договір про спільну діяльність відноситься до консенсуальних. Однак, на думку О.Є. Блажівської, на даний час така позиція не є беззаперечною, у зв'язку з чим, вчена звернула увагу, що серед різновидів договорів про спільну діяльність є такі, які потребують державної реєстрації. Особливо це стосується договорів про спільну діяльність з іноземним інвестором [1, с. 26]. У літературі зазначається, що державна реєстрація договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність відіграє правовстановлюючу функцію, що підтверджується нормою, відповідно до якої, саме державна реєстрація договорів (контрактів) є підставою для здійснення іноземної інвестиції за такими договорами (контрактами). Таким чином, державну реєстрацію можна вважати складовою юридичного факту – укладення договору про спільну інвестиційну діяльність, настання якого у свою чергу, породжує у суб'єктів такого договору набуття статусу іноземного інвестора [11, с. 465]. Державній реєстрації підлягають договори (контракти) про виробничу кооперацію, спільне виробництво та інші види спільної інвестиційної діяльності, не пов'язаної із створенням юридичної особи, укладені відповідно до законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України за участю іноземного інвестора. Згідно із Положенням про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора, затвердженим поста-

новою КМУ від 30.01.97 [12], серед інших документів, необхідних для державної реєстрації, названо оригінал та копію договору (контракту). Тому звідси слідує висновок, що на момент підписання тексту договору, його зміст уже погоджено. З іншого боку, у здійсненні державної реєстрації договору (контракту) може бути відмовлено з підстав визначених вказаним вище Положенням.

Разом з тим, як вбачається з Постанови Верховного Суду України від 25.12.2013, при вирішенні спору судом про визнання договору (у Постанові йдеться про договір оренди земельної ділянки) недійсним з підстав відсутності у сторони волі на його укладення правове значення має наявність такої волі на момент досягнення сторонами договору згоди в належній формі з усіх істотних умов договору, а не на момент його державної реєстрації. Одностороння незгода сторони з реєстрацією раніше підписаного нею договору не є передбаченою ч. 3 ст. 203 та ч. 1 ст. 215 ЦК України підставою для визнання договору недійсним [13, с. 51].

Отже, підсумовуючи, вважаємо за можливе зробити висновок, що консенсуальна природа договору про спільну діяльність безпосередньо впливає зі змісту ст. ст. 1130, 1132 ЦК України.

Згідно із ч. 5 ст. 626 ЦК України, договір є відплатним, якщо інше не встановлено договором, законом або не випливає із суті зобов'язань. Водночас, щодо договору про спільну діяльність відсутній єдиний підхід з приводу того, до якої групи договорів його слід віднести: відплатних чи безвідплатних. Варто погодитися із позицією, відповідно до якої, відплатними варто визнавати договори, в яких одна сторона за виконання нею обов'язку повинна отримати відповідне відшкодування, чи то у формі грошей, інших майнових цінностей, чи то у формі іншого зустрічного надання, наприклад, купівля-продаж, міна тощо, а безоплатним визнається договір, за яким майнового відшкодування або іншого зустрічного надання за виконання зобов'язання не передбачено [14].

Відтак, одні автори вважають досліджуваний договір відплатним та вказують, що кожний учасник, який зробив майновий вклад, вправі вимагати від інших відповідного зустрічного задоволення [15, с. 18]; інші – безвідплатним в силу того, що на їх думку, учасники не отримують один від одного зустрічного задоволення, а діють спільно для досягнення спільної мети [16, с. 735]; треті констатують, що договір про спільну діяльність може бути як відплатним, так і безвідплатним [17, с. 755]. Особливої точки зору дотримується О.Є. Блажівська, зазначаючи, що, можливо, доцільно було б характеризувати договір про спільну діяльність як взаємовигідний (якщо він укладений двома особами) та загальнови-гідний (у разі наявності трьох або більше учасників) (тим самим підкреслюється той факт, що кожний з учасників спільної діяльності одержує за договором певні блага, однак вони надаються не іншою стороною, а набуваються в результаті спільної діяльності) [1, с. 34]. Проте результатом виконання зобов'язань за цим договором не завжди може бути вигода, а як

наслідок спільної діяльності, її учасники можуть зазнавати також збитків, що також свідчить і про його алеаторний характер у разі об'єднання вкладів.

Отже, як зазначається у літературі, за юридичною спрямованістю (метою) у системі договірних зобов'язань договір про спільну діяльність належить до спільно-цільових договорів [18], та, на нашу думку, має взаємозацікавлений та фідучіарний характер. Виходячи з аналізу ст. 626, 1130, 1135 ЦК України, договір про спільну діяльність слід віднести до двосторонніх (чи багатосторонніх) договорів.

Спільна діяльність може здійснюватися на основі об'єднання вкладів учасників (просте товариство) або без об'єднання вкладів учасників. За договором простого товариства сторони (учасники) беруть зобов'язання об'єднати свої вклади та спільно діяти з метою одержання прибутку або досягнення іншої мети.

Також, згідно з ч. 4 ст. 176 ГК України передбачається, що суб'єкти господарювання мають право разом здійснювати господарську діяльність для досягнення спільної мети, без утворення єдиного суб'єкта господарювання, на умовах, визначених договором про спільну діяльність. У разі якщо учасники договору про спільну діяльність доручають керівництво спільною діяльністю одному з учасників, на нього може бути покладено обов'язок ведення спільних справ. Такий учасник здійснює організаційно-управлінські повноваження на підставі доручення, підписаного іншими учасниками.

Предметом договору простого товариства вважається спільне ведення діяльності для досягнення спільної мети. Істотними умовами договору простого товариства вважаються такі: 1) умова про поєднання внесків; 2) умова про спільну діяльність [19, с. 400, 401]. Порівнюючи істотні умови договору простого товариства за законодавством України з істотними умовами такого договору за законодавством Німеччини, слід передусім звернути увагу на наступне. У § 705 ЦУ ФРН за договором простого товариства товариші взаємно зобов'язуються сприяти досягненню єдиної мети обумовленим у договорі способом [20, с. 133-135].

Вкладом учасника вважається все те, що він вносить у спільну діяльність (спільне майно), к тому числі грошові кошти, інше майно, професійні та інші знання, навички та вміння, а також ділова репутація та ділові зв'язки. У зв'язку з цим варто навести такий приклад із судової практики.

У провадженні Господарського суду Львівської області перебувала справа за позовом ВНЗ «Львівський кооперативний коледж економіки і права» до ПП «Постінтур» про визнання договорів недійсними. У процесі розгляду цієї справи третьою особою – Дрогобицькою міською радою – було подано позовну заяву до ВНЗ «Львівський кооперативний коледж економіки і права» та ПП «Постінтур» про визнання недійсними договору про спільну діяльність від 3 липня 2008 року та договору про спільну діяльність від 3 грудня 2008 року, які укладені між коледжем та ПП «Постінтур». Так, 3 липня 2008 року

між позивачем та відповідачем укладено Договір про спільну діяльність, предметом якого виступало об'єднання вкладів у вигляді майна, грошових коштів, професійних та інших знань, навичок та вмінь, майнових та немайнових прав та спільно діяти з метою будівництва житлових будинків та гуртожитку на земельній ділянці, що знаходиться на території м. Дрогобича та перебуває в постійному користуванні позивача. В подальшому вказаний договір фактично припинив свою дію, оскільки 3 грудня 2008 року між позивачем та відповідачем було укладено інший Договір про спільну діяльність, предмет і більшість умов котрого були аналогічними до Договору від 3 липня 2008 року. На думку представників позивача, оскаржувані договори є недійсними, оскільки суперечать інтересам коледжу, так як за умовами зазначених договорів коледж зобов'язаний віддати ПП «Постінтур» земельну ділянку в його користування, не отримавши нічого взамін. Такі умови договору, на думку позивача, прямо суперечать ст. 1139 ЦК України, яка передбачає, що прибуток одержаний учасниками договору простого товариства в результаті їх спільної діяльності розподіляється пропорційно вартості вкладів учасників у спільне майно. Вирішуючи справу, суд дійшов до висновку, що чинне земельне законодавство України не передбачає можливості постійним землекористувачам укладати договори про спільну діяльність за умовами котрих вносити вказані земельні ділянки як вклад у цю діяльність, а також погодився з доводами Дрогобицької міської ради та коледжу, що станом на момент укладення спірних договорів останній не мав необхідного обсягу цивільної дієздатності для їх укладення, а тому ці договори суперечать приписам ч. 2 ст. 203 ЦК України, що слугує підставою для визнання їх недійсними [21].

Внесене учасниками майно, яким вони володіли на праві власності, а також вироблена у результаті спільної діяльності продукція та одержані від такої діяльності плоди і доходи є спільною частковою власністю учасників, якщо інше не встановлено договором простого товариства або законом. Варто додати, що у випадку передачі речових прав на нерухоме майно, вони підлягають державній реєстрації у порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01.07.2004 року [22]. При цьому слушною є точка зору про необхідність закріплення у ЦК України вимоги нотаріального посвідчення договорів простого товариства у випадку передачі у спільну діяльність будь-яких видів нерухомого майна в якості вкладу [1, с. 149].

Окремо варто зупинитися на аналізі положення ЦК України, відповідно до якого вклади учасників вважаються рівними за вартістю, якщо інше не випливає із договору простого товариства або фактичних обставин; грошова оцінка вкладу учасника провадиться за погодженням між учасниками. Проте, в подальшому, у ст. 1139 ЦК України законодавець вказує, що прибуток, одержаний учасниками договору простого товариства в результаті їх спільної діяль-

ності, розподіляється пропорційно вартості вкладів учасників у спільне майно, якщо інше не встановлено договором простого товариства або іншою домовленістю учасників. Відтак, якщо сторони у договорі не визначили вартість своїх вкладів, вони вважаються рівними, і якщо вони одночасно у цьому ж договорі не визначили порядку розподілу прибутку – він розподіляється пропорційно вартості вкладів, тобто виходячи з рівних засад. Відповідно ж до ст. 1140 ЦК України, кредитор учасника договору простого товариства має право пред'явити вимогу про виділ частки учасника у спільному майні відповідно до положень ЦК України. У свою чергу, з метою недопущення непорозумінь, уникнення можливості зловживань учасників спільної діяльності та ухилення від належного виконання їх зобов'язань, що виникли до укладення договору простого товариства, статтю 1140 ЦК України слід доповнити частиною другою такого змісту: «Кредитор учасника договору простого товариства за зобов'язанням, що виникло до укладення договору простого товариства, має право пред'явити вимогу про виділ внесеного майна учасником в якості вкладу у спільну діяльність, а у випадку неможливості такого виділу – виплату ринкової вартості цього майна».

ЦК України передбачає, що якщо договір простого товариства не пов'язаний із здійсненням його учасниками підприємницької діяльності, кожний учасник відповідає за спільними договірними зобов'язаннями усім своїм майном пропорційно вартості його вкладу у спільне майно. За спільними зобов'язаннями, що виникли не з договору, учасники відповідають солідарно. Якщо ж договір простого товариства пов'язаний із здійсненням його учасниками підприємницької діяльності, учасники відповідають солідарно за всіма спільними зобов'язаннями незалежно від підстав їх виникнення.

В.В. Резнікова зазначає, що основними загальнопонятійними ознаками спільної діяльності є: наявність спільних для всіх учасників такої діяльності мети й мотивації; поділ єдиного процесу діяльності на функціонально пов'язані між собою складові (окремі операції) та розподіл їх між учасниками; об'єднання зусиль окремих суб'єктів, їхніх індивідуальних діяльностей та узгоджене (скоординоване) їх здійснення; наявність управління (зокрема, самоуправління); настання спільних кінцевих результатів; єдине просторово-часове перебування та функціонування всіх учасників спільної діяльності [23, с. 272].

Договір простого товариства може укладатися двома сторонами, але незалежно від цього він матиме всі ознаки багатосторонньої угоди: 1) тотожність інтересів; 2) єдина мета; 3) права та обов'язки кожного з суб'єктів договору щодо інших учасників; 4) кожен з суб'єктів договору має індивідуальну волю [19, с. 399].

В окремих випадках законодавством передбачаються особливості укладення договорів про спільну діяльність. Так, Порядком укладення державними підприємствами, установами, організаціями, а також господарськими товариствами, у статутному капі-

талі яких частка держави перевищує 50 відсотків, договорів про спільну діяльність, договорів комісії, доручення та управління майном, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 296 від 11.04.2012 [24] передбачено, що суб'єкт господарювання, що виявив намір укласти договір, подає центральному органу виконавчої влади, до сфери управління якого він належить, іншому суб'єкту управління об'єктами державної власності, зокрема Національній або галузевій академії наук (далі – орган управління), звернення щодо погодження укладення договору разом з такими документами: 1) попередньо погоджений сторонами проект договору; 2) засвідчені копії статутів (положень) суб'єкта господарювання та сторони (сторін), з якою (якими) передбачається укласти договір; 3) інформація про суб'єкта господарювання, зокрема про: виробничі потужності, обсяг і основну номенклатуру продукції, у тому числі експортної; кількість робочих місць; рівень прибутковості за останні три роки, розмір дебіторської та кредиторської заборгованості, у тому числі простроченої; державну реєстрацію прав власності або користування будинками (спорудами) та земельними ділянками, які передбачається використовувати за договором; перебування майна, яке передбачається використовувати за договором, в заставі, податковій заставі, оренді, лізингу. Суб'єкт господарювання подає також бізнес-план з визначенням етапів, строків, шляхів і засобів виконання договору, джерел його фінансування, впливу результатів укладення договору на фінансовий план суб'єкта господарювання; 4) інформація про сторону (сторони), з якою (якими) передбачається укласти договір, а саме: повне найменування сторони; дані про її державну реєстрацію; відомості, що підтверджують здатність сторони забезпечити належне виконання своїх договірних зобов'язань, зокрема фінансову та професійну спроможність; 5) звіт про оцінку майна, що передбачається використовувати за договором, з висновком про його вартість, визначену на підставі незалежної експертної оцінки із застосуванням бази оцінки, що відповідає ринковій вартості. Зазначений звіт подається разом з рецензією, що містить позитивний висновок щодо його відповідності вимогам нормативно-правових актів з оцінки майна або за наявності незначних недоліків, що не вплинули на достовірність оцінки, про відповідність в цілому таким нормативно-правовим актам; 6) обґрунтування способу використання державного майна з відповідними розрахунками. У свою чергу, орган управління готує протягом місяця з дня надходження від суб'єкта господарювання звернення щодо погодження укладення договору за погодженням з Мінекономрозвитку, Мінфіном, Фондом державного майна та Мін'юстом відповідний проект рішення Кабінету Міністрів України. Зазначений проект повинен, зокрема, містити істотні умови договору, укладення якого пропонується погодити, щодо забезпечення підвищення ефективності використання державного майна, захисту майнових інтересів держави, унеможливлення відчуження державного майна, а також залежно від

виду договору – розмір часток учасників, строк дії договору, порядок розподілу прибутку, покриття витрат та внесення додаткових вкладів. До проекту рішення Кабінету Міністрів України щодо погодження укладення договору органом управління додаються визначені законодавством документи. У разі прийняття Кабінетом Міністрів України рішення про погодження укладення договору орган управління здійснює заходи щодо забезпечення його укладення суб'єктом господарювання відповідно до вимог законодавства. При цьому зміни до укладених договорів у частині істотних умов вносяться в порядку, передбаченому Порядком для їх укладення.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, конкретизуючи окремі питання, вважаємо за можливе

зробити висновок про необхідність у ході реформування та удосконалення чинного цивільного законодавства України, внести зміни та доповнення до ЦК України, зокрема щодо форми цього договору, а також стосовно гарантування права кредитора учасника договору простого товариства пред'явити вимогу про виділ частки учасника у спільному майні (шляхом доповнення статті 1140 ЦК України частиною другою такого змісту: «Кредитор учасника договору простого товариства за зобов'язанням, що виникло до укладення договору простого товариства, має право пред'явити вимогу про виділ внесеного майна учасником в якості вкладу у спільну діяльність, а у випадку неможливості такого виділу – виплату ринкової вартості цього майна»).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блажівська О.Є. Договір про спільну діяльність : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О.Є. Блажівська. – Л., 2007. – 210 с.
2. Підпригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право : підручник. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 512 с.
3. Победоносцев К. Курс гражданского права. Часть 3. Договоры и обязательства. – М.-Л. : 1928 – 640 с.
4. Огоновский О. Система Австрийского права частного. Том II. Право облигационное и наследственное. – Львів, 1897. – 374 с.
5. Цивільний кодекс УСРР 1922 року (втратив чинність) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://yurist-online.org/publ/kodeksy_ukrainy_kodeksi_ukrajini/grazhdanskij_kodeks_ussr_1922_goda_civilnij_kodeks_ussr_1922_roku/3-1-0-152.
6. Цивільний кодекс Української РСР 1963 року (втратив чинність) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1540-06/conv>.
7. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
8. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України від 02.05.2003. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
9. Про співробітництво територіальних громад : Закон України № 1508-VII від 17.06.2014 // Голос України від 23.07.2014. – № 138.
10. Егорова М.А. Гражданско-правовые договоры (общие положения) : учебное пособие / М.А. Егорова. – М. : Изд-во РАГС, 2008. – 228 с.
11. Ястремська І.О. Особливості правового статусу іноземних суб'єктів господарювання як учасників спільної господарської діяльності з українськими партнерами / І.О. Ястремська // Правове життя сучасної України : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (16-17 травня 2014 р., м. Одеса) : Т. 1 / відп. ред. В.М. Дрьомін. – Одеса : Юридична література, 2014. – 820 с. – С. 463-465.
12. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора : Постанова КМУ № 112 від 30.01.97 // Урядовий кур'єр від 20.02.1997.
13. Правовий висновок ВСУ щодо справи про визнання договору оренди земельної ділянки недійсним // Вісник Національної асоціації адвокатів України. – 2014. – № 1(2). – С. 51.
14. Цивільне право України : навч. посібник / Ю.В. Білоусов, С.В. Лозінська, С.Д. Русу та ін. – За ред. Р.О. Стефанчука. – К. : Прецедент, 2005. – 448 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ebk.net.ua/Book/law/stefanchuk_tsipvu/zmist.htm.
15. Масляев А.И., Масляев И.А. Договоры о совместной деятельности в советском гражданском праве. – М.: Юрид. лит., 1988. – 276с.
16. Иоффе О.С. Обязательственное право // Избранные труды: В 4 т. Т. III. Обязательственное право. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. – 837 с.
17. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К. : Істина. 2005. – 928 с.
18. Федькович О. Регулювання порядку укладення договорів про спільну діяльність за участю державних підприємств у законодавстві України / Олена Федькович // Юридичний журнал. – 2010. – № 5.
19. Цивільне право України: Академічний курс : підруч.: У 2 т. / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Вид. 2-ге, доп. і перероб. – К. : Вдавничий Дім «Ін Юре», 2006. – Т. 2. Особлива частина. – 520 с.
20. Дмитрієва Ю.А. Просте товариство: законодавче регулювання в праві Німеччини та України. : дис. ... канд. наук : 12.00.03 – 2008. – 211 с.
21. Рішення Господарського суду Львівської області у справі № 914/4382/13 від 20 березня 2014 року // Єдиний державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
22. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України № 1952-IV від 01.07.2004 // Голос України від 03.08.2004. – № 142.
23. Резнікова В. Спільна господарська діяльність в Україні: економіко-правова сутність / Вікторія Резнікова // Публічне право. – 2013. – № 2(10). – С. 269-273.
24. Про затвердження Порядку укладення державними підприємствами, установами, організаціями, а також господарськими товариствами, у статутному капіталі яких частка держави перевищує 50 відсотків, договорів про спільну діяльність, договорів комісії, доручення та управління майном : Постанова Кабінету Міністрів України № 296 від 11.04.2012 // Урядовий кур'єр від 20.04.2012. – № 72.